

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

18. An dubius suum-ne suffragium concluderit rem iniustam, teneatur ad restitutionem, licet alioquin peccaverit? Ex p. 4. t. 3. r. 63.
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

De Conscientia dubia. Resol. XVI. &c. 27

non est aliquis efficiendus poena certa; sic nec obligandus est ad certam solutionem & restitutionem, quantum non constat de debito.

2. Confirmatur ex alia doctrina communi Theologorum, qui dicunt, non posse aliquem occulte sibi compensare ex bonis debitoris, nisi debitum ipsum certum sit: quia in dubio non est spoliandus debitor re sua quam possidet, ut cum communi docet Molina *rom. 3. disp. 69. 1.* & Lessius *lib. 2. c. 12. dub. 10. n. 5*. Non posset ergo filius incestus, an Petrus sit pater accipere ab ipso occulte partem suorum alimentorum, cum non sit debitum certum, & exponeret se periculo spoliandi Petrum rebus, quas possidet, & non debet, ergo neque ipse Petrus ex se debet partem illam dare, alioquin posset filius eam sibi occulte accipere, quando aliter non posset eam obtinere. Hucusque Cardinalis Lugo, cuius sententia maxime roboratur ex doctrina Lessij *lib. 2. c. 10. dub. 6. n. 39* ubi sic ait: Adulter non tenetur ad ullam damni compensationem, nisi ei moraliter certum sit esse suam prolem. Vbi aduerte, non videri certum, quando habet probabilem rationem dubitandi de contrario. Id enim moraliter certum censetur, quod prudenter ita creditur, ut contrarium nullo modo videatur probabile: talia enim passim humano more certa dicuntur. Nunc probatur, quia in dubio melior est conditio possidentis, nemo enim tenetur aliquid solvere, & re sua se spoliare, nisi ei constet se debere. Consentiant fere in hoc Doctores. Quamvis enim quidam dicant, illum teneri, quando probabile credit esse suam prolem: hoc tamen non est ita generatim intelligendum, sed quando ita credit, ut non habeat probabilem rationem dubitandi de contrario: fieri enim potest, ut quis probabiliter credat esse suam prolem, & etiam probabilitatem habeat non esse: quo casu certum est non teneri. Ita Lessius.

3. Sed his non obstantibus affirmatiuam sententiam præter Doctores à me in *part. 4. tr. 3. resol. 31.* citatos, docet nouissimè P. Dicastillo *de iust. lib. 2. tr. 2. disp. 7. dub. 11. num. 161.* ubi ita asserit. Quando autem dubium est inter duos concubinarios, & æqua conditio dubij, tunc certum est alterutrum illorum esse patrem. Et cum dubium sit uter duorum pater sit illius, iniquum est ut à neutro accipiat alimenta, & præterea æquitas non patitur ut vnus soluet, & alter sit immunis, cum æqua sit vtriusque ratio. Sic ille. Vide etiam Hurtad. *de iust. ex iure disp. 11. diff. 20* Non audeo tamen sententiam Cardinalis de Lugo damnare; imo probabilem esse existimo.

4. Sed quid dicendum, quando dubium non est inter duos adulteros absente marito; sed inter maritum & adulterum, & tunc Molina *de iust. 10. 4. tr. 3. disp. 10; n. 3.* Rebellius *lib. 3. 9. 10. n. 11* & Layman *lib. 4. tr. 3. part. 3. c. 14. n. 3* putant relaxandum esse damnatum pro dubij quantitate. Imo addit Layman, etiam in extremo foro, id iudicari debet, quod locum habet non tantum circa expensas in educatione; sed etiam circa damna hereditatis, quæ aliis hæredibus sequuntur, & eodem modo obligantur concubinarij circa educationem prolis nate ex soluta, quando dubium est, cuius sit proles, (quid quid dicat Azor *suprà.*) Probat Rebell. quia ut manifestum est, illa regula, in dubijs melior est conditio possidentis, solum est vera in pollidente bona fide, At verò adulter, seu concubinarius, non reputatur possessor bonæ fidei; sed male tanquam ille qui rem occupat dubitans, sit ne sua vel aliena; est enim certus de peccato & maleficio, ex quo dubitatur, an secutus fuerit fetus?

5. Hæc sententia est probabilis, sed mihi contraria sententia magis placet, nempe in tali casu adulterum ad nihil teneri, quia ipsemet Rebellius fatetur alibi, quod si dubius sis, an tua actio concurrerit ad damnatum, non obligaris ad illud. Deinde quando dubium est inter maritum & adulterum præualet fauor matrimonij.

Tom. VIII.

nij. Cæteras rationes pro hac firmanda sententia videbis apud doctum Dicastillum *ubi supra, num. 160. & sequenti.* ubi respondet ad omnia argumenta P. Layman, loco citato, numero 17. & 18. cum aliis penes ipsos. Ex his à fortiori inferitur cum Dicastillo *n. 17.* non solum adulterum non teneri ad restitutionem marito si probabiliter credat prolem non esse suam, sed etiam si simul credat probabiliter, esse suam.

Sup. hoc in rom. 2. tr. 3. ex doctrina ref. 235 §. 2. à lin. 5.

RESOL. XVI.

An in dubio si fidei commissum exquirat, possit vltimus vocatus de bonis disponere? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 73.

§. 1. **H**ic casus potest frequenter accidere, & euenit in quodam fidei commissio instituto à Galpare Diana, in quo præter multas alias rationes Antonius Diana senior tanquam vltimus vocatus de illo disposuit, licet dubium adesset, an in verbis fidei commissi deficientibus masculis vocarentur foeminae. Et ita hanc sententiam quoad forum exterius, & interius docet Homobonus de bonis in *consultationib. moral. volum. 2. part. 7. resp. 21.* ubi sic ait. Quidam testamentum condidit in quo filium suum hæredem instituit, sed verba testamento apposuit quibus videtur eum fidei commissio grauasse, quo minus bona alienare posset, sed ad proximam agnatum transmitterentur. At verò quia verba ambigua iunt, ita ut Iurificonsulti existimauerint si ad forum externum res deferretur, non compellendum ad fidei commissum seruandum hac ille spe fretus bona immobilia vendidit; nunc verò scrupulo vigeat, quia ob quosdam coniecturas putat partem vultisse bonorum alienationem prohibere & verborum obscuritatem Notarij culpa irrepsisse, quæ situm est quid iuris in foro conscientie? & respondet Homobonus quòd si filius certus non sit, sed de patris testantis mente dubitet, & re diligenter examinata certam cognitionem haurire nequeat in foro externo, quam in interno, liber pronuntiari debet, quia cum sit illorum bonorum possessor, in dubio melior est conditio possidentis. Ita ille.

RESOL. XVII.

An in dubio beneficium censendum sit simplex, an Curatum? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 74.

§. 1. **R**espondeo, quòd quoties de beneficio dubium est, an sit curatum vel simplex, simplex est reputandum, quia tot sunt qualitates ad beneficium curatum requisitæ, ut merito præsumi non debeant, nisi probentur. Et ita docet Gutierrez *alleg. 8. n. 5.* Hoje da de *incomparabil. benefic. part. 1. q. 1. 3. n. 2.* Gonzalez in *reg. 8. Cancell. gl. 6. n. 91. & alij.*

RESOL. XVIII.

An dubius summè suffragium concluserit rem iniustam teneatur ad restitutionem, licet alioquin peccauerit? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 63.

§. 1. **V**t, v. g. si per secreta suffragia agatur, ubi dubium habes an tuum suffragium sit ex posterioribus post damnatum suffragiis sufficientibus conclusum, an verò ex efficacibus, an, inquam, tenearis ad restitutionem? Affirmatiuè respondet Petrus Nauarra *lib. 3. cap. 4. num. 35.* Sed mihi negatiua sententia magis placet, quam tuetur Iacobus Gordonus in *Theolog. moral. tom. 1. libro 5. question. 6. capit. 2. §. 4. numer. 13.*

C 2 qui

qui citat Rebelleum, docentes in hoc dubio (quia est verumque aequale) meliorem esse conditionem possidentis, eximique proinde ab onere restitutionis, licet alioquin peccauerit.

RESOL. XIX.

An sit peccatum mortale agere contra conscientiam non actu errantem, sed habitu, v.g. errasti vincibiliter putans in hac hebdomada, nullum esse diem festum, vel ieiunij, cum tamen sit: adueniente die Festo vel ieiunij, Missam vel ieiunium omittis, quin tibi dubium occurrat esse diem festum, vel ieiunij; peccas ne, omittens Missam, vel ieiunium, & sic de similibus? Ex p. 9. tr. 8. & Misc. 3. ex Ref. 48. §. Sed hic tantum.

§. 1. **A**N sit peccatum mortale agere contra conscientiam non actu errantem, sed habitu, v.g. errasti vincibiliter putans in hac hebdomada nullum esse diem festum, vel ieiunij, cum tamen sit; adueniente die festo, vel ieiunij, Missam, vel ieiunium omittis, quin tibi dubium occurrat esse diem festum vel ieiunij, peccas ne omittens Missam, vel ieiunium? Et quidem affirmatiue respondet Medina in p. 2. quest. 19. art. & Villalobos in summa. 10. 1. tr. 1. diff. 1. n. 2. vbi sic ait: Para que se diga, que vno haze contra conciencia, no es necesario que el dictamen le tenga actualmente, mas basta que aya pasado, y que de virtualmente: como si vno huvielle tenido error, de que nos es licito oyr Theologia, y la oyesse sin reuocarle; haria contra conciencia. Sic ille.

2. Sed ego contraria sententia adhareo, nempe te in physica audienda, vel in omissione Sacri, aut ieiunij non peccaturus actu, nisi actu sit conscientia dictans esse peccatum, vel actu dubites de eius obligatione. Probatur: Opera illa externa nequaquam possunt oriri à voluntate, & iudicio præterito, cum neque illa voluntas, neque iudicium præteritum adsint, neque aliquis effectus ab illis prædictis, qui opera externa causet. Ergo non possunt in illis operibus malitiam aliquam deriuare. Confirmo: ideo, cum venenum tribus alicui, quo vita illum priuas, censeris homicidium committere, etiam si doceas, antequam venenatus è vita discedat; quia illo voluntas antiqua occidendi in aliquo effectu manet. Ac in præfenti illa intentio præcedens non audiendi Missam, & iudicium errans de obligatione, non manent in se, neque in aliquo effectu: Ergo. Secundò: si actus censetur manere moraliter, & denominare opera subsequenter, dum non retractatur; ergo infidelis, semel existimans ad operis bonitatem opus esse, vt id ad idolum referatur, peccabit in omnibus operibus, & obiecto bonis, quæ illius iudicij immemor efficit, quod videtur absurdissimum. Et ita hanc sententiam contra Medinam rectè tenet Sanchez in Sum. 10. 1. lib. 11. c. 11. n. 7. Azorius 10. 1. lib. 2. c. 8. quest. 12. Valquez in p. 2. disp. 60. c. 3. quibus adde Ioannem Præpositum in p. 2. D. Th. 9. 19. a. 6. dub. 2. & Rocafull, in prax. Theo. mor. p. 3. lib. 2. c. 3. n. 63.

RESOL. XX.

An peccet sequens conscientiam errantem, si distat vtramque partem malam?

Et in exemplum huius questionis adducuntur diuersi casus in textu huius Resolutionis, & tandem queritur, an supra dicta procedant circa eum, qui sine culpa sua in eum statum venit, vt vtrique pars contradictionis videatur sibi peccatum: an vero verificentur tantum de eo, qui ob suam culpam in eam angustias redactus est?

Et inferitur à fortiori hominem in carcere detentum, & existimantem peccare non audiendo Missam, nequam peccare quia illa omisso Sacri non est liberatio modo. Ex p. 9. tr. 8. & Misc. 3. Ref. 47.

§. 1. **C**asus erit. Putat rusticus Pastor peccare lethali- ter die festo, si Missam non audiat, quia præceptum est Missam audire; putat etiam peccare lethali- ter, si gregem deserat caua audiendi Missam, quia deuorabit eum lupus, aut fur rapiet. Similiter mulier aff- stens infirmo, putat peccare lethali- ter, si infirmum deserat caua audiendi Missam. Inquiritur, an rusticus ille & hæc femina ignara, lethali- ter peccent dum ad alterum ex his extremis se determinant, quam determinationem fieri necesse est, cum inter vtrumque non detur medium. Et quidem Pater Granadus in p. 2. D. Th. Contr. 2. tr. 12. disp. 7. sect. 2. putat quamlibet ex his electionibus, seu quamlibet determinationem inter hæc extrema, fore peccaminosam: quia tamen durum vltimum fuit illi posse hominem inter duo peccata perplexum constitui, ita vt non possit vtrumque effugere sed alterum eorum necessario sit efficiendum; tutius illi fuit vifum casum negare, cumque difficile sit defendere, non posse contingere ex natura rei sub iudicio melius sententium se dicturum ait, pertinere ad prouidentiam Dei hominem illuminare, vt possit hæc perplexitatem effugere, reddendo vincibilem illius ignorantiam.

2. Probat suam sententiam Granadus, quando rusticus se determinat ad Missam non audiendam, illi determinatione, seu electio poterat non esse, seu non fieri ab illo; ergo est libera respectu illius; ergo libere se determinat ad id, quod peccatum esse iudicat: ergo libere peccat. Deinde, ait Granadus, similis libertas inter opera ex se bona sufficit ad meritum; ergo sufficit ad demeritum. A contradictorio anteedenti contrarium infero consequentis. Si enim quis esset præterminatus ad dandum mihi centum aureos, vel equum eiusdem valoris, nullo modo de me benemeritis censeretur, si equum mihi daret.

3. His suppositis, idem Granadus sic ait, num. 12. Dicerem sub iudicio melius sententium, pertinere ad vltimam prouidentiam non permittere hunc perplexitatis modum, atque ad eum esse ex prouidentia impossibilem; licet attenda rusticitate aliquorum hominum, & seclusa speciali Dei gubernatione fortale contingere possent. Inducor ad ita sentendum, tum propter auctoritatem Doctorum quos retulimus; tum etiam quia quando inferuntur incommoda non leuis momenti ex aliqua hypothesi, dicere sepe Solemus in Philosophia, & Theologia, illam esse impossibilem, aut non profectò videntur inferri: nam ex vna parte videtur ille homo habere libertatem sufficientem ad peccatum, ex altera vero esset rigidissima prouidentia damnare hominem propter peccatum, quod sine sua culpa vitare non potest, nisi aliud æque graue committat; licet enim ibi sit libertas in reddendo equo, vel nominis determinatione, & ille modis libertatis sufficit etiam ad meritum; ceterum inter homines, qui hæc minus exade perpendunt, non solet reputari in agni momenti quod vnum vel alterum aequale fiat, quando vtrumque vitari non potest. Facilius ergo dicitur, Deum in prædicto casu illuminaturum hominem, vt prudenter iudicet sibi licere sine peccato facere quod maluerit ex illis duobus, & ita deponat conscientiam errantem, vel sin ellet deponere, fiat iam error vincibilis. Contemne autem Argentinas, Valquez, Medina, Corduba, & Angelus, posse dari perplexitatem, quando error vincibilis est, quia tunc potest, & tenetur deponere conscientiam, & id Deus illi præcipit: ex hypothesi autem quod ipse pro sua culpa nolit deponere, mirum non est, si peccet audiendo Sacrum, vel non audiendo. Sicut ex hypothesi, quod quis velit inanem gloriam in omnibus operibus